THE JOURNEY – A FORM OF DISSOLUTION IN LIVIU REBREANU'S NOVEL

Florentina Gabriela Stroe (Didin)

PhD Student, University of Piteşti

Abstract: Rebreanu's spirituality is represented by his own powerful vocation of the ideality, an affection which, beyond of remaining at the declarative-nostalgic level, it obtains an appropriate conversion in many pages from his masterpiece. Through the perspective of his entire life and creation course and especially through his profound inner self whereby his literary activity is justified beyond its objective appearance, Rebreanu, is revealed as a very complex writer, opened to the modern expectancy. The human beings who are wondering through the novel, dominated, in a tragic-grave acceptation, by a gloomy fatality of the sacrifice, imposes a formal cadence of the evocation, as in the same narration manner is asked by the practice of the civilizations, by turns arisen from the times night and whose continuous progression is rather updating the feeling of the severe melancholy. A monumental feeling comes from the fragments in which Rebreanu places the individual human lives in the perspective of a cosmic destiny.

Key words: primordial, couple, metempsychosis, dissolution, evocation

Romanul *Adam şi Eva* a ieşit în lumea cititorilor în luna mai a anului 1925. Despre percepţia pe care Liviu Rebreanu o avea faţă de romanul său, deţinem coordonatele complete având în vedere numeroasele interviuri pe care scriitorul le-a acordat. Astfel, întrebat care este romanul preferat dintre creaţiile sale, prozatorul a răspuns *Adam şi Eva. Acolo trec peste viaţa de toate zilele, zugrăvesc chipul de a ne dezlega de trup, e o zbuciumare sufletească pe care am trăit-o intens şi care mi-e apropiată... Dar, iată, ca să vorbeşti despre o carte iubită, e ca şi cum ai povesti cuiva de-o femeie pe care ai ţinut-o altcândva în braţe; e necavaleresc.*[1]

Pornind pe urmele surselor de inspiraţie ce au stat la baza săvârşirii acestui mic roman, aflăm chiar de la autor, că romanul este construit pe teoretizarea metafizică a gândirii, dând naştere unor procese ale psihicului pline de culoare afectivă. Sunt amintiri pe care autorul le poartă cu sine pretutindeni, printre acestea aflându-se un vis avut în adolescenţă, care devine acum nucleul acestei cărţi. *Stăteam întins pe pat, priveam pe fereastra ce se afla în peretele din faţă. Febra creştea sau poate numai febra mea adolescentă se înfierbânta de dorinţi trainice. Îndeosebi, însă, o viziune revenea mereu: părea că zidul cu fereastra se topeşte, curtea se transformă într-un parc minunat cu feluriţi pomi în floare şi mai încolo cu un castel (...)Eu însumi, tolănit pe iarbă, între pomii înfloriţi, aşteptam parcă ceva cu inima strânsă.*[2]

[1]Rebreanu, Liviu, *Opere*, (vol. 1-23), ediţie critică de Niculae Gheran, vol. 19 , addenda de Cezar Apreotesei şi Valeria Dumitrescu, Ed. Minerva, Bucureşti, 1972, p.144

[2] Rebreanu, Liviu, *Opere*, (vol. 1-23), ediţie critică de Niculae Gheran, vol. 19 , addenda de Cezar Apreotesei şi Valeria Dumitrescu, Ed. Minerva, Bucureşti, 1972, p.14

BDD-A25704 © 2017 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:55:48 UTC)

Liviu Rebreanu rămâne constant în opiniile sale în ciuda tendinţei vremurilor în care oamenii *îşi schimbă părerile şi preferinţele mai des ca rufele.*[3] În acelaşi timp, prozatorul purta cu sine pretutindeni angoasa că nu a reuşit să comunice prin acest roman tot ceea ce şi-a propus. De o vigoare epică stranie pentru acele timpuri, *Adam şi Eva* va lăsa o urmă adâncă în sfera creaţiei rebreniene.

Energia scriitorului se descătuşează, îşi asumă prăpastia şi abisul spectaculos al creaţiei dar şi al dezagregării fiinţei ilustrate la nivelul romanului. Resorturile fiinţei sale, descind într-o construcţie epică spectaculoasă, în care autorul deţine capacitatea de a gestiona sufletul personajului său. Toma Novac, protagonistul romanului aflat în discuţie, profesor de Filosofie la Universitate, în căutarea fericirii supreme prin împlinirea iubirii, porneşte într-o călătorie atipică, în lumea celor şapte întrupări ale sufletului. Existenţele sale anterioare sunt rememorate în capitole distincte, fapt ce îi conferă cititorului posibilitatea să le citească sub forma unor povestiri autonome. *Fuga de realitatea tipică este învederată în Adam şi Eva, care nici nu este roman, ci un fel de poem metafizic (...).*[4] Toma Novac şi Ileana sunt prototipii unei perechi eterne care se va repeta obsesiv pe parcursul a şapte vieţi în seria materială a existenţei şi a universului. Liviu Rebreanu pare să construiască în acest roman o clădire frumoasă cu şapte etaje în care legătura cu realul piere pe măsură ce personajele urcă scările narative, până la păşirea în veşnicie.

Astfel, fiecare nivel este cu totul şi cu totul diferit de celelalte anterioare. Statutul personajului se modifică, timpul şi spaţiul sunt la rândul lor evolutive. Încărcătura de detalii spaţio-temporale vibrează în strânsă legătură cu protagoniştii operei. Este, de asemenea, de remarcat structura ciclică a romanului ce porneşte din spaţiul contemporan, variază în lumi şi vieţi diferite, păstrând însă perechea primordială, pentru ca în încheiere să se revină la sfera contemporanului, pentru asumarea destinului fatidic. Avem astfel ocazia să cunoaştem în cadrul celor şapte vieţi, un tânăr păstor indian, un nobil egiptean, un aristocrat cărturar din Mesopotamia, un nobil roman, un călugăr german şi un medic francez din perioada revoluţiei. Titlurile capitolelor poartă numele femeilor în numele cărora eroul moare succesiv, definind macabru soarta cuplului. Iubirea în romanul *Adam şi Eva* reprezintă regăsirea de sine a întregului primordial, animus şi anima, unirea echilibrului pierdut, regăsirea de sine. Toate aceste atribute desirabile în numele cărora se moare, poartă în umbra lor prezenţa unor nume feminine precum: Navamalika, Isit, Hamma, Servilia, Maria, Yvonne, Ileana.

Sfârşitul personajelor lui Rebreanu pare a fi unul mai cumplit decât celălalt, iar pentru opinia cititorului ce se raportează în mod frecvent la fizic, teluric, toate aceste experienţe pot fi marcante. Însă, personajul rebrenian ce călătoreşte în cele şapte vieţi şi moare jupuit de viu, torturat şi înjunghiat, orbit, sau este ucis prin ghilotinare, nu reprezintă imaginea unui ins învins de soartă. *Pe frunte simţea o bandă de fier ce-i apăsa ţeasta. Se gândi să întindă braţul, să-şi pipăie capul. Încercarea de mişcare i-o reteză din începuturi o năvăleală de durere care-i stârni un geamăt scurt, năbuşit*.[5] Moartea fiecăruia este un soi de triumf al fiinţei dincolo de capacitatea percepţiei raţionale, păşind în universul libertăţii absolute. Cele şapte povestiri în care cele două suflete se regăsesc în mod absolut întâmplător, trăind mai apoi revelaţia fericirii supreme printr-un simplu schimb de priviri, pentru ca în final să sfârşească tragic. Toate aceste clişee epice pot deveni obositoare pentru cititor, fapt pentru care Liviu Rebreanu, prevăzător, va construi structuri epice distincte, cu scopul de a propune mereu elemente noi în discursul narativ. Însă unele asemănări nu puteau fi evitate, ci dimpotrivă ele sunt vitale. Astfel, moartea, naşterea, întâlnirea privirilor sunt elemente obligatorii în vederea realizării continuităţii

[3] *Ibidem*, p.13
[4] Raicu, Lucian, *Liviu Rebreanu*, E.P.L., Bucureşti, 1967, p. 224
[5] Rebreanu, Liviu, *Opere*, (vol. 1-23), ediţie critică de Niculae Gheran, vol. 19 , addenda de Cezar Apreotesei şi Valeria Dumitrescu, Ed. Minerva, Bucureşti, 1972, p. 35

BDD-A25704 © 2017 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:55:48 UTC)

călătoriei fantastice în lumi şi vieţi diferite. Modalitatea de realizare a tuturor acestor structuri diferite a necesitat din partea prozatorului un efort informaţional imens.

Modul de abordare al realităţii; mentalitatea şi atitudinea personajelor din unele capitole nu sunt doar diferite, dar şi radical opuse uneori. De pildă călugărul Adeodatus, fiu de ţărani, a cărui religiozitate este aproape profetică, convins de faptul că sfârşitul lumii va veni la 1000 de ani după Hristos, se va reîncarna în episodul următor în doctorul Gaston, ateu şi adept al revoluţiei franceze. Tiparele narative însă se modifică radical de la o povestire la alta. Interferenţele culturale sunt la fel de importante în acest mic roman al lui Liviu Rebreanu. Astfel, într-o mare măsură, dincolo de capacitatea de a introduce cititorul în lumea fascinaţiei şi dincolo capacitatea de familiarizare cu mediul în care este plasată acţiunea, caracterul de consemnare a unor fapte concrete de civilizaţie demonstrează munca asiduuă pe care prozatorul a întreprins-o în vederea săvârşirii unui univers concret. Harta aceasta a gândirii din perspectiva proiecţiei unor lumi anterioare, în care fantasticul trece în călătoria sa prin spaţiul cenzurii conştiinţei pierzând coordonatele lumii anterioare pentru a se naşte în sfera raţiunii unei noi vieţi în care rămân doar reminescenţe ale trăirilor anterioare, seamănă extraordinar de mult cu complexitatea creierului uman văzut de un medic neurolog. *Adam şi Eva,* cartea retrăirii iubirilor eterne, deţine o intrigă bazată pe ideea metempsihozei, văzută ca proces de reîntregire a fiinţei, a spiritului, ce călătoreşte prin univers, pierzând astfel părţi ale materiei sale integratoare şi recompunându-se prin iubirea ce-i conferă puritatea originară. Cele şapte vieţi trăite de Toma Novac conduc fiecare către descoperirea jumătăţii lipsă, anima.

În ciuda infuenţelor fantastice, subiectul romanului pare însă să se menţină în linii simple, deoarece situaţia nu se schimbă, doar decorul trece în disoluţie şi în metamorfozare. Fiecare element al lumii naturale determină descendenţa spiritului uman în moarte, deci confundarea cu elementul primordial şi ciclicitatea vieţii: naşterea şi moartea, ca într-o pereche adamică a integrării şi disoluţiei continue la nivel cosmic. *Cartea aceasta nu este un roman. Cele şapte încarnări succesive a unor suflete îngemănate, care se caută de-a lungul a şapte existenţe pentru a muri definitiv decât a şaptea oară după ce au zămislit, nu sunt etape într-o acţiune unitară şi organică, ci doar şapte momente calitativ identice.*[6] Romanul lui Liviu Rebreanu nu a fost întotdeauna privit ca unitar, deci ca un roman. Foarte mulţi critici au considerat faptul că acestea sunt doar şapte povestiri diferite sau şapte nuvele individuale, aflate în conexiune doar prin tema comună, dar care se repetă dintr-o povestire în cealaltă, fără a avea o continuitate la nivel narativ. De asemenea, elementul crud, dur, realist, instinctual, pare să împiedice înălţarea muntelui fantastic, în care viziunile suferă în contorsionarea lor, deschiderea către o nouă lume. Ceea ce dă unitate personajelor din *Adam şi Eva* este faptul că în toate cele şapte povestiri au aceeaşi fire, aceleaşi motivaţii în viaţă, aceleaşi concepţii. Simţul datoriei se manifestă şi el pregnant. Fuga de tipic, de obişnuit este evidentă în *Adam şi Eva,* acest *poem metafizic*.[7] Primul care pare să fi început a trata tema metafizicului este Mihai Eminescu în *Avatarii Faraonului Tlà.* Alţii însă recunosc în acest procedeu al metempsihozei, modelul cinematografelor de după primul război mondial, model ce permitea eroilor deplasarea în diferite decoruri.

La Rebreanu, bărbatul separat de unitatea primordială, îşi caută complexul feminin de-a lungul a şapte reîncarnări succesive. Unitatea se poate restabili abia în cadrul celei de-a şaptea călătorii, numărul şapte fiind o cifră simbolică în filozofia cabalistică. Ca pretext epic pentru roman, ideea nu are consistenţă însă îl ajută pe autor să aducă împreună şapte nuvele în care se dezvoltă motivul unic al iubirii neîmplinite, plasată în şapte peisaje şi epoci istorice diferite. Cel mai interesant pare a fi însă momentul de trecere dintr-o viaţă în cealaltă în care intervine

[6] Dugneanu, Paul, *Liviu Rebreanu*, Ed. Eminescu, (Bibl. critică), Bucureşti, 1987, p.119

[7] Călinescu, G., *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, Ed. Fundaţia Regală pentru Literatură şi Artă, Bucureşti, 1941, p.651

BDD-A25704 © 2017 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:55:48 UTC)

o sufocare, o abolire a trecutului, astfel încât existenţa precedentă să i se pară noului Toma Novac străină, falsă. Momentul acesta de trecere are însă capacitatea de a face să se piardă în neantul uitării până şi prezentul, accelerându-se calea către viitor. Însă, această cursă galopantă către viitor anulează perceptele anterioare şi spaţiul existenţei de dinainte. Este ca o cursă tiranică de împlinire a viitorului anulând însă trecutul, ca un devorator al vieţii ce mistuie identitatea umană precedentă, instituind căutarea perpetuuă în lumi succesive, similare.

Timpul se individualizează în conştiinţa personajelor principale, în ciclicitatea aceasta temporală. Ni se vorbeşte despre *atomul spiritual*[8] ca expresie a echilibrului dintre două energii şi două principii congruente. Când atomul se scindează în plan spiritual, echilibrul, la rândul său, se disociază. Un principiu se scindează formând bărbatul, iar un altul devine femeia, căzând în planul material. Din acest moment, începe calvarul căutării continuue: *Mereu trează stăruie doar trebuinţa de a găsi perechea lui de echilibru. Bărbatul şi femeia se caută în vălmăşagul imens al vieţii omeneşti. Un bărbat din milioane de bărbaţi doreşte o singură femeie, din milioane de femei. Unul singur şi una singură, Adam şi Eva.*[9] Deci, stăruim în sfera iubirii unice, ideale, posibilă doar în urma călătoriei în şapte vieţi terestre. Revelaţia vieţii adevărate este însă posibilă doar în urma celei de-a şaptea vieţi, ce duce la fericita unire cu celălalt suflet. Astfel, cea de-a şaptea moarte cuprinde revelaţia existenţei spirituale, moment în care sufletul trăieşte un flashback al vieţilor anterioare, astfel încât să poată conştientiza fericirea vieţii eterne ce i se deschide în calea sa.

Deoarece subiectul capitolelor se dezvoltă pe o schemă-tip, cu un erou ce trebuie să rămână în datele lui fundamentale neschimbat, dificultatea cea mai de seamă pe care o avea de înfrânt romancierul ţine de evitarea monotoniei uniformităţii epicului. Capcana aceasta a fost ocolită prin fastul decorativ asigurat acţiunii, prin nuanţările psihologice care însoţesc mutaţiile personajului, prin varietatea peripeţiilor parcurse de fiecare dată şi, mai cu seamă, printr-o creştere gradată a intensităţii pasionale –de la o perioadă la alta –pregătind marea întâlnire de la sfârşit. Pe lângă toate acestea, capitolele aduc fiecare câte un accent specific, punând în relief o modalitate aparte de manifestare a iubirii, într-un context anume.

Liviu Rebreanu a limitat metempsihoza la o serie umană, a supus bărbatul la suferinţe groaznice, lăsând femeia să supravieţuiască bărbatului, în final, femeia se lamentează la capul eroului mort. Iar teosoful modern îşi contemplă satisfăcut prietenul care a plătit tributul teoriei lui. Fundamentul filozofic al romanului Adam şi Eva, îl constituie de fapt obsesia căreia i se adaugă o dimensiune metafizică, şi de a descoperi în atracţia corporală dintre bărbat şi femeie o finalitate superioară, regăsirea unităţii primordiale, originare, în perechea ideatică, mitică. *Înclinaţia ocultă a scriitorului (...) dictează structura acestui roman, compus din şapte naraţiuni condensate, şapte acţiuni, centrate în jurul aceleiaşi chemări neîmplinite, desfăşurată în epoci istorice reprezentative, din antichitate până în zilele noastre.*[10] Romanul acesta pare a fi o carte care oglindeşte reflecţiile deghizate ale autorului asupra timpului şi existenţei umane, apelând la tema metempsihozei. Evenimentele se desfăşoară după o ordine prestabilită, ilustrând un destin, o lege nescrisă. Deşi nesesizabile, ele sunt în esenţă lesne de prefigurat, plasând existenţa lor într-o pereche antonimică aparenţă –esenţă, pereche aproape esenţială în toate creaţiile lui Liviu Rebreanu, definind esenţa prototipului său creaţional.

Fundamentul de natură filozofică a romanului *Adam şi Eva* o constituie finalitatea superioară pe care o poate avea relaţia de sorginte erotică dintre bărbat şi femeie, atracţia contrariilor, a jumătăţilor pierdute din perechea primordială, reiterându-se neîncetat mitul

[8] Săndulescu, Al., *Introducere în opera lui Liviu Rebreanu*, Ed. Minerva, Bucureşti, 1976, p.118

[9] Rebreanu, Liviu, *Opere*, (vol. 1-23), ediţie critică de Niculae Gheran, vol. 19 , addenda de Cezar Apreotesei şi Valeria Dumitrescu, Ed. Minerva, Bucureşti, 1972, p.20

[10] Raicu, Lucian, *Liviu Rebreanu*, E.P.L., Bucureşti, 1967, p.156

BDD-A25704 © 2017 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:55:48 UTC)

androginului. Intriga acestui roman, construită pe ideea metempsihozei, privită ca o operă de unificare a spiritului uman care intră în degradare, călătoreşte sub forma particulelor fine ce se regrupează în şapte personaje distincte, pentru ca în final să se regăsească la capătul unei călătorii perpetuue, în care spiritul pare să obosească în căutarea sa, se va recompune, cu mulţumirea iubirii eterne ce se amestecă cu manifestările faţă de iubirea pentru divinitate, câştigând din nou puritatea primordială.

Dincolo de analiza tematică şi simbolică a acestei cărţi, o operă trebuie trăită, simţită, percepută în toate formele ei, ca mai apoi, în lungul proces al vieţii sale să respire aerul cititorului ce îi răsfoieşte filele. Rămâne justă capacitatea autorilor de a trece dincolo de categoria scriitorului dur, inflexibil, demonstrând imensitatea trăirilor sale scriitoriceşti şi talentul de a transcede dincolo de realitatea perceptibilă ce limitează spiritul uman.

BIBLIOGRAPHY

Călinescu, G., *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, Ed. Fundaţia Regală pentru Literatură şi Artă, Bucureşti, 1941
Dugneanu, Paul, *Liviu Rebreanu*, Ed. Eminescu, (Bibl. critică), Bucureşti, 1987
Piru, Al., *Liviu Rebreanu*, Ed. Tineretului, Bucureşti, 1965
Raicu, Lucian, *Liviu Rebreanu*, E.P.L., Bucureşti, 1967
Rebreanu, Liviu, *Adam şi Eva*, Ed. Eminescu, Bucureşti, 1970
Rebreanu, Liviu, *Opere*, (vol. 1-23), ediţie critică de Niculae Gheran, vol. 19 , addenda de Cezar Apreotesei şi Valeria Dumitrescu, Ed. Minerva, Bucureşti, 1972
Săndulescu, Al., *Introducere în opera lui Liviu Rebreanu*, Ed. Minerva, Bucureşti, 1976
Streinu, Vladimir, apud Lucian Raicu, *Liviu Rebreanu*, E.P.L., Bucureşti, 1967

BDD-A25704 © 2017 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:55:48 UTC)